

Vergaderjaar 2025-2026

36 877 Gezamenlijke Mededeling aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's: Europees schild voor de democratie: zorgen voor sterke en veerkrachtige democratieën

E BRIEF VAN DE EUROPESE COMMISSIE

Aan de voorzitters van de vaste commissies voor Binnenlandse Zaken en voor Europese Zaken

Cc: Aan de Voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 6 juli 2026

De Commissie dankt de Eerste Kamer voor haar advies over de Gezamenlijke mededeling over het Europees schild voor de democratie (JOIN(2025) 791 final) en over de Mededeling over de EU-strategie voor het maatschappelijk middenveld (COM(2025) 790 final).

Op 12 november 2025 heeft Commissie het Europees schild voor de democratie gepresenteerd: een reeks concrete maatregelen voor het beschermen en bevorderen van sterke en veerkrachtige democratieën in de hele EU. Een open ruimte voor het maatschappelijk middenveld vormt de kern van democratieën. Daarom heeft de Europese Commissie ook een EU-strategie voor het maatschappelijk middenveld voorgesteld, die moet zorgen voor meer betrokkenheid bij, bescherming van en steun aan maatschappelijke organisaties.

In het kader van deze twee mededelingen kondigde de Commissie een reeks maatregelen aan ter bescherming van de belangrijkste pijlers onder democratische stelsels: vrije mensen, vrije en eerlijke verkiezingen, vrije en onafhankelijke media, een levendig maatschappelijk middenveld en sterke democratische instanties.

De Commissie onderkent de wezenlijke rol die de nationale parlementen spelen in de democratische kaders in de EU en is ingenomen met het belang dat de Eerste Kamer stelt in deze initiatieven. Voor de antwoorden op de specifieke vragen en opmerkingen van de Eerste Kamer verwijst de Commissie de Eerste Kamer naar de bijlage.

De Europese Commissie hoopt dat zij met dit antwoord voldoende is ingegaan op de door de Eerste Kamer aan de orde gestelde punten en kijkt uit naar de verdere voortzetting van de politieke dialoog.

Maroš Šefčovič
Lid van de Commissie

Michael McGrath
Lid van de Commissie

Bijlage

De Commissie heeft alle punten die de Eerste Kamer in haar brief aan de orde stelt, zorgvuldig bestudeerd en wenst de volgende verduidelijkingen onder haar aandacht te brengen.

1) Gezamenlijke mededeling over het Europees schild voor de democratie
Het Europees schild voor de democratie omvat maatregelen die helpen om de integriteit van de informatieruimte te waarborgen, om democratische instellingen te versterken, om eerlijke en vrije verkiezingen en vrije en onafhankelijke media te bevorderen en om de weerbaarheid van de samenleving en de betrokkenheid van de burgers te stimuleren.

Wat betreft de definities van desinformatie en inmenging, sluit het Europees schild voor de democratie aan bij eerdere werkzaamheden. Zo wordt desinformatie in de mededeling van de Commissie over het actieplan voor Europese democratie opgevat als "onjuiste of misleidende inhoud die wordt verspreid met de bedoeling te bedriegen of economisch of politiek gewin te verkrijgen en die publieke schade kan berokkenen"¹. Deze definitie wordt ook gehanteerd in de Europese gedragscode inzake desinformatie². Buitenlandse informatiemanipulatie en inmenging verwijst naar een meestal niet-illegaal gedragspatroon dat een bedreiging vormt voor of een negatieve invloed kan hebben op waarden, procedures en politieke processen. Dergelijke activiteiten zijn manipulatief van aard en worden opzettelijk en gecoördineerd uitgevoerd door statelijke of niet-statelijke actoren, met inbegrip van actoren die hen vanuit hun eigen grondgebied of het buitenland steunen³.

Buitenlandse informatiemanipulatie en inmenging alsook desinformatiecampagnes hebben tot doel democratische processen en instellingen te ondermijnen door middel van gecoördineerde campagnes in de informatieruimte; dat wordt mogelijk gemaakt door onlinemanipulatietechnieken, zoals nepaccounts op sociale media of kunstmatige versterking van inhoud. Buitenlandse informatiemanipulatie en inmenging alsook desinformatiecampagnes zijn verschijnselen die door EU-beleidsmakers uitgebreid zijn geanalyseerd en aan de orde gesteld⁴.

De maatregelen ter bestrijding van buitenlandse informatiemanipulatie en inmenging die zijn opgenomen in het Europees schild voor de democratie, omvatten de bevordering van een transparante informatieruimte met verantwoordingsplicht, waarin mensen zich vrij kunnen uitspreken, kennis kunnen maken met allerlei standpunten en toegang hebben tot diverse informatiebronnen, zonder manipulatie en inmenging.

Zoals aangekondigd in de mededeling over het Europees schild voor de democratie, is het Europees Centrum voor democratische veerkracht opgericht. Het is in februari operationeel geworden. Dit centrum biedt een kader voor nauwere samenwerking en betere informatie-uitwisseling tussen de deelnemende lidstaten en de deelnemende EU-

¹ Mededeling over het actieplan voor Europese democratie, COM(2020) 790 final.

² <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/code-conduct-disinformation>

³ Europese Dienst voor extern optreden (EDED), 2021, Tackling Disinformation, Foreign Information Manipulation and Interference. Stratcom Activity Report. https://www.eeas.europa.eu/eeas/2021-stratcom-activity-report-strategic-communication-task-forcesandinformation-analysis-division_en

⁴ Zie bijvoorbeeld de conclusies van de Europese Raad van 27 juni 2024 over Ruslands aanvalsoorlog tegen Oekraïne en de steun van de Europese Unie voor Oekraïne en de Oekraïense bevolking. Op zijn website verstrekt de Raad van de Europese Unie informatie, waaronder definities, en worden deze verschijnselen in een breder kader geplaatst. Zie bijvoorbeeld: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/disinformation-and-democratic-resilience/> en de goedkeuring van maatregelen ter bestrijding van buitenlandse informatiemanipulatie en inmenging door de Raad Buitenlandse Zaken van 2022: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11429-2022-INIT/nl/pdf>.

instellingen en -organen, ter ondersteuning van de operationele samenwerking en capaciteitsopbouw.

Ter ondersteuning van het Europees Centrum voor democratische veerkracht zal een platform voor onafhankelijke niet-institutionele belanghebbenden worden opgericht. Via dit platform zullen allerlei belanghebbenden en gemeenschappen samen kunnen bijdragen aan het werk van het centrum.

Tot de belanghebbenden behoren organisaties uit het maatschappelijk middenveld, denktanks, onderzoekers en academici, factcheckers en aanbieders van mediadiensten. Met volledige inachtneming van de onafhankelijkheid van alle deelnemers zal het platform de uitwisseling van informatie, kennis en adviezen stimuleren. Daarbij zal geleidelijk worden voortgebouwd op de bestaande gemeenschappen van belanghebbenden (zoals het Europees Waarnemingscentrum voor digitale media). Het platform zal de verspreiding van onderzoeks- en andere resultaten ondersteunen en uitwisselingen tussen verschillende belanghebbenden bevorderen.

De Commissie treft momenteel voorbereidingen voor de oprichting van dit stakeholdersplatform. In deze fase overlegt de Commissie met de lidstaten over het kader voor het centrum voor democratische veerkracht, om zo goed mogelijk rekening te houden met hun behoeften en verwachtingen. Wanneer het stakeholdersplatform eenmaal operationeel is, publiceert de Commissie een lijst met alle aangesloten belanghebbenden. De Commissie zal het transparantiekader volledig in acht nemen, ook wat betreft eventuele bijeenkomsten met belangenvertegenwoordigers⁵.

Wat de invloed van de nationale parlementen op het Europees schild voor de democratie betreft: zij spelen als democratische instellingen binnen de Europese Unie een essentiële rol. Zoals benadrukt in artikel 12 van het Verdrag betreffende de Europese Unie, dragen zij actief bij tot de goede werking van de Unie, onder meer doordat zij zich door de instellingen van de Unie laten informeren en zich ontwerpen van wetgevingshandelingen van de Unie laten toezenden, overeenkomstig Protocol nr. 2 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, betreffende de rol van de nationale parlementen in de EU. Dit geldt ook voor de uitvoering van de in het kader van het schild voor de democratie aangekondigde maatregelen.

Bovendien zijn de regeringen van de lidstaten democratische verantwoording verschuldigd aan hun nationale parlementen, zodat er toezicht is op hun betrokkenheid bij de uitvoering van de in het kader van het schild voor de democratie aangekondigde initiatieven.

Wat de toepasselijkheid van de transparantieverordening op het Europees schild voor de democratie betreft: de betreffende regels zullen gelden voor alle documenten die vallen onder Verordening (EG) nr. 1049/2001 inzake de toegang van het publiek tot documenten van het Europees Parlement, de Raad en de Commissie.

Met betrekking tot pan-Europese platforms is de levensvatbaarheid van de media een strategische voorwaarde voor veerkrachtige democratieën. Artificiële intelligentie (AI) kan de nieuwsmediasector van Europa concurrerender helpen maken, wat ook het Europese informatie-ecosysteem ten goede zou komen.

In de context van de AI-toepassingsstrategie⁶ heeft de Commissie toegezegd pan-Europese platforms te zullen ondersteunen die meertalige AI gebruiken om realtimenieuws en -informatie van professionele mediakanalen in de hele EU voor een breder publiek beschikbaar te maken. Deze toezegging is ook herhaald in het kader van het Europese schild voor de democratie.

⁵ https://commission.europa.eu/about/service-standards-and-principles/transparency_nl

⁶ <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/apply-ai>.

De uitvoering is inmiddels van start gegaan. De Commissie ondersteunt deze aanpak door middel van het lopende proefproject Citizen TV, in samenwerking met omroepen als Deutsche Welle en Sky Italia.

Naast haar steun aan platforms voor media-inhoud wil de Commissie ook nagaan hoe de EU haar technologisch soevereiniteit op het gebied van sociale media kan versterken. De Commissie zal vanaf 2026 nieuwe mogelijkheden verkennen voor techbedrijven uit de EU.

Wat de rol van het Europees Comité van de Regio's betreft: de Commissie wil bij de uitvoering van het Europees democratisch schild nauwer met andere EU-instellingen en -organen gaan samenwerken. Dat sluit aan bij de maatschappij- en overheidsbrede aanpak die bij dit initiatief centraal staat. Ook het Europees Comité van de Regio's speelt daarbij een rol. De Commissie zal nauw samenwerken met het Comité van de Regio's om de burger nadrukkelijker te betrekken bij het democratisch bestel, en dan met name op lokaal niveau.

De Commissie is van plan ook met het Comité van de Regio's samen te werken aan nog andere initiatieven die zijn aangekondigd in het Europees schild voor de democratie, bijvoorbeeld op het gebied van de veiligheid van politieke kandidaten en verkozen vertegenwoordigers, en in het bijzonder aandacht te besteden aan de positie van vrouwen in de politiek en van lokale politici.

Wat de journalistieke onafhankelijkheid betreft, is de Europese Unie een uitgebreide reeks initiatieven gestart ter versterking van de vrijheid en de pluriformiteit van de media, waaronder redactionele onafhankelijkheid. Het Europees schild voor de democratie is ontworpen zonder enige vooringenomenheid ten opzichte van een specifiek narratief en beoogt onder meer de vrijheid en pluriformiteit van de media te bevorderen.

Het Europees schild voor de democratie houdt uitdrukkelijk in dat vrije, onafhankelijke en pluriforme media ten grondslag liggen aan de integriteit en diversiteit van de informatieruimte. De Europese verordening mediavrijheid, die in augustus 2025 van toepassing is geworden, voorziet in een nieuwe reeks gemeenschappelijke regels voor mediadiensten, die de pluriformiteit en onafhankelijkheid van de media in de EU moeten beschermen. De verordening mediavrijheid beschermt onder meer redactionele onafhankelijkheid en journalistieke bronnen, waarborgt de onafhankelijke werking van publieke mediadiensten en vrijwaart media van onterechte verwijdering van online-inhoud door zeer grote onlineplatforms.

De Commissie wil media weerbaarder maken door onder meer de veiligheid en bescherming van journalisten te verbeteren, bestaande kaders verder uit te werken en de lidstaten te ondersteunen bij de toepassing van de verordening mediavrijheid, onder andere door middel van richtsnoeren. Zij zal erop toezien dat het schild wordt toegepast.

Wat de EU-financiering betreft, verleent de Commissie geen algemene operationele steun aan mediaorganisaties. Wel kan er financiële steun van de EU worden toegekend via vergelijkende oproepen tot het indienen van voorstellen in verband met specifieke projecten, doelstellingen en te leveren prestaties. Toekenning van dergelijke steun betekent niet dat de standpunten of zienswijzen van individuele begunstigden wordt onderschreven en doet evenmin afbreuk aan de redactionele onafhankelijkheid van media-actoren.

Waar het gaat om de integriteit van de informatieruimte, is het doel ervoor te zorgen dat mensen zich vrij kunnen uitspreken, van gedachten kunnen wisselen en toegang hebben tot een informatieomgeving die vrij is van manipulatie en inmenging. De aangekondigde maatregelen zijn gericht tegen georganiseerde manipulatieve campagnes waarbij gebruik wordt gemaakt van onlinetechnieken, zoals nepaccounts op sociale media, bots of deepfakes.

Wat de vraag over de vrijheid van meningsuiting en het Europees schild voor de democratie betreft: het schild voor de democratie moet ervoor zorgen dat de grondrechten en democratische waarden, en met name de vrijheid van meningsuiting, ten volle kunnen worden uitgeoefend.

Voor het ondersteunen van rechten als de vrijheid van meningsuiting is het van wezenlijk belang de integriteit van de informatieruimte te versterken. Burgers moeten toegang hebben tot een betrouwbare informatieruimte en daarin kunnen participeren – vrij van inmenging. Dit is van essentieel belang voor de uitoefening van democratische rechten en zinvol overleg met instellingen en gemeenschappen.

Wat de rechtsgrondslag van de verschillende plannen, taken en bevoegdheden betreft, scheidt het Europees schild voor de democratie geen nieuwe instellingen of agentschappen en leidt het evenmin tot nieuwe bevoegdheden voor EU-instellingen.

Democratie is een grondwaarde van de Europese Unie, overeenkomstig artikel 2 van het Verdrag betreffende de Europese Unie. Het schild van de democratie is in volledige overeenstemming met de EU-Verdragen, ook wat betreft de verdeling van bevoegdheden. Wanneer wetgevingsvoorstellen worden aangekondigd, zullen zij worden gebaseerd op een passende rechtsgrondslag uit hoofde van de EU-Verdragen. De talrijke aangekondigde niet-wetgevende maatregelen die tot doel hebben de lidstaten, actoren uit het maatschappelijk middenveld en burgers te ondersteunen bij het versterken van de democratische veerkracht, zullen gebaseerd zijn op niet-bindende instrumenten en vrijwillige kaders.

De Europese Commissie kan optreden om het algemeen belang van de Unie te bevorderen en initiatieven nemen die daar geschikt voor zijn. De Unie heeft als doel de vrede, haar waarden en het welzijn van haar volkeren te bevorderen. De Unie is bevoegd om het optreden van de lidstaten te ondersteunen, te coördineren of aan te vullen, zonder evenwel de bevoegdheid van de lidstaten op die gebieden over te nemen.

2) EU-strategie voor het maatschappelijk middenveld

Wat betreft de vraag over de betrokkenheid van het maatschappelijk middenveld en het onderscheid tussen maatschappelijke organisaties: de EU-strategie voor het maatschappelijk middenveld bestrijkt alle maatschappelijke organisaties. In brede zin worden deze opgevat als alle niet-statelijke, onafhankelijke, onpartijdige en geweldloze non-profitorganisaties waarmee mensen gedeelde doelstellingen en idealen nastreven en verdedigen.

Aangezien de strategie wordt gepresenteerd als een mededeling, bevat zij geen bindende definities van maatschappelijke organisaties en hoeven er geen specifieke groepen aan mee te doen. Dit betekent dat er geen selectiecriteria voor de algehele strategie zijn.

Wat betreft de vraag over opleiding voor rechtsbeoefenaars: maatschappelijke organisaties en andere actoren krijgen regelmatig te maken met verschillende soorten druk, zoals aanvallen en intimidatie. Strategische rechtszaken tegen publieke participatie kunnen als specifieke vorm van dergelijke dreiging worden ingezet om maatschappelijke organisaties het zwijgen op te leggen.

Verschillende onderdelen van de EU-wetgeving dragen rechtstreeks bij tot de bescherming van maatschappelijke organisaties binnen de EU. Zo bieden de richtlijn strategische rechtszaken tegen publieke participatie⁷ en de aanbeveling over

⁷ Richtlijn (EU) 2024/1069 van het Europees Parlement en de Raad van 11 april 2024 betreffende bescherming van bij publieke participatie betrokken personen tegen kennelijk ongegronde vorderingen of misbruik van procesrecht (“strategische rechtszaken tegen publieke participatie”), PB L, 2024/1069, 16.4.2024, beschikbaar op <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/1069/oj/eng>.

ditzelfde onderwerp⁸ procedurele waarborgen om personen die actief zijn op het gebied van publieke participatie, waaronder maatschappelijke organisaties, te beschermen tegen duidelijk ongegronde claims of onrechtmatige gerechtelijke procedures. Ter ondersteuning van de uitvoering van deze instrumenten heeft de Commissie steun toegezegd voor opleidingen voor rechtsbeoefenaars op het gebied van strategische rechtszaken tegen publieke participatie, in het bijzonder waar deze gericht zijn op maatschappelijke organisaties, alsook op het gebied van procederen op grond van het Handvest, met name met betrekking tot de vrijheid van vereniging, de vrijheid van meningsuiting en de vrijheid van vergadering. De Commissie zal daarom de desbetreffende financiering voortzetten, met name via het programma Justitie en het programma Burgers, gelijkheid, rechten en waarden. Informatie over de specifieke doelstellingen, criteria en parameters van deze programma's is te vinden op het financierings- en aanbestedingsportaal van de Commissie⁹.

In de strategie wordt onderkend dat particuliere donoren en filantropische organisaties een belangrijke rol spelen binnen het algehele financieringsecosysteem voor het maatschappelijk middenveld en als aanvullende financieringsbronnen voor deze organisaties. Aangezien dergelijke financiering voor maatschappelijke organisaties een belangrijke bron van inkomsten kan zijn, heeft de Commissie voorgesteld een dialoog te faciliteren tussen enerzijds donoren onderling en anderzijds donoren en maatschappelijke organisaties om ervaringen uit te wisselen, financieringstekorten te identificeren en ervoor te zorgen dat financieringsbronnen elkaar beter aanvullen.

De strategie voorziet echter niet in nieuwe financieringsmechanismen of -mogelijkheden en omvat evenmin specifieke aanbevelingen of maatregelen met betrekking tot particuliere donoren en filantropische organisaties; zij is veeleer bedoeld om uitwisselingen tussen deze verschillende actoren te faciliteren.

De Commissie zal het transparantiekader ten volle in acht nemen, ook wat betreft eventuele bijeenkomsten met belangenvertegenwoordigers.

⁸ Aanbeveling (EU) 2022/758 van de Commissie van 27 april 2022 over de wijze waarop journalisten en mensenrechtenverdedigers die betrokken zijn bij publieke participatie kunnen worden beschermd tegen kennelijk ongegronde of onrechtmatige gerechtelijke procedures ("strategische rechtszaken tegen publieke participatie"), PB L 138, 17.5.2022, blz. 30, beschikbaar op <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=CELEX%3A32022H0758>.

⁹ <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/home>.